

manjina, tj. koje zajednice jesu manjina a koje nisu, što je to nacionalna manjina? Nadalje, točno definirati pojmove kao što su: identitet, ljudi, nacije, nacionalnost, država, kompromis jer su nedostatna određenja češće vodila jačanju tenzija umjesto njihovu smanjenju.

Središnja ideja u knjizi jest da svatko, i manjina i većina, ima pravo na jednakost, ali i pravo da bude različit. Rješenje je vidljivo samo ako obje strane prihvate manjinski status i manjinska prava kao trajno rješenje. To znači da bi nacionalne manjine koje su manjinama postale prije zahvaljujući povijesnim okolnostima nego izborom, morale prihvatiti svoju poziciju kao trajnu, a ne kao tek privremeno ili prijelazno povijesno razdoblje (prema nekoj drukčijoj sudbini u budućnosti). Istodobno većina mora prihvatiti činjenicu da svoju državu dijeli s ljudima koji su drukčiji te da to nije privremena epizoda koja će trajati do asimilacije ili raseljenja; manjina ima pravo ostati gdje jest i ostati drukčijom. Stoga, posebna prava i posebne mjere koje podržavaju nacionalne manjine nije nešto što "ide u prilog" nacionalnim manjinama, to nisu nikakve privilegije. Naprotiv, ta posebna prava i posebne mjere su temeljene na prihvaćanju principa ljudskih prava za sve pojedince u jednoj zajednici kakva je država, a uživanje jednakosti za sve predstavlja prije svega pravo svih na uživanje jednakosti. Dakako, i pored svega toga je teško provesti ta prava u životnu praksu i uvjeriti države i vlade da provedba postojećih standarda pridonosi pravdi i etablira mir i lojalnost svih građana unutar jedne države. Autor je svega toga potpuno svjestan (od početka do kraja knjige). Svojim argumentiranim i krajnje poštenim pristupom čini vrijedan korak prema odgovarajućim rješenjima.

Jadranka GRBIĆ

Ne samo stručnu i znanstvenu, nego i širu čitateljsku publiku zasigurno je obradovala ova knjiga, premda ona, sudeći po uvodnim riječima same autorice, predstavlja tek prvi dio rada na sređivanju podataka o Židovima u Hrvatskoj. Pretpostavljamo dakle i nadamo se, da nastavak slijedi.

Naime, relevantna literatura za istraživanje ne samo Židova nego i ostalih etničkih i nacionalnih zajednica/manjina u Hrvatskoj, najvećim je dijelom dosada objavljivana u periodičkim i prigodnim izdanjima, uglavnom u obliku većih ili manjih članaka, studija i sl., te se potreba za radovima većega opsega, primjerice sinteza, osjeća već duže vrijeme. Stoga je ova knjiga uistinu dobrodošla.

Knjiga je nastala u okviru projekta "Židovska općina Zagreb" uz potporu Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, te pomoć i podršku Židovske općine u Zagrebu. U pojedinim dijelovima istraživanja s autoricom Melitom Švob surađivalo je više kolega, suradnika Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu (gdje je autorica stalno zaposlena), a dio je knjige izrađen za projekt "Unutarnje migracije u Hrvatskoj" spomenutoga instituta.

Knjiga sadrži dva temeljna dijela, priloge i popis literature.

Prvi dio pod naslovom "Židovi u Hrvatskoj" autorica započinje obrazlaganjem povijesne i pravne osnove naseljavanja Židova u Hrvatsku od 18. do 20. stoljeća. Tome prilaže analizu popisa stanovništva iz godine 1857., s posebnim osvrtom na pojedine regije, a nastavlja analizom promjena u teritorijalnoj i političkoj podjeli Hrvatske nakon Prvoga svjetskog rata. Zatim ponovno konzultira podatke iz popisa stanovništva za godine 1921., i 1931. obraćajući osobitu pozornost na Židove u urbanim sredinama, da bi

Melita Švob, Židovi u Hrvatskoj, Migracije i promjene u židovskoj populaciji, K. D. Miroslav Šalom Freiberg; Židovska općina Zagreb, Zagreb 1997., 320 str.

potom prikazala situaciju koja je zadesila Židove u Hrvatskoj tijekom Drugoga svjetskog rata. Prikazuje stanje prema nekoliko popisa stanovništva nakon Drugoga svjetskog rata, uz kritički osvrt na objektivne pa i subjektivne razloge nevjerođostnosti pojedinih statističkih pokazatelja. Uspoređujući podatke iz više izvora, zaključuje da je židovska zajednica u Hrvatskoj u holokaustu izgubila oko 80% svoje populacije, a u razdoblju od 1948.-1952. godine doživjela je još jedno smanjenje jer je otprilike polovina preživjelih iselila u Izrael. Prvi dio knjige autorica završava s poglavljima o Židovima u Zagrebu, te o židovskim udrugama kao što su općine, škole, omladinske i ženske organizacije.

U drugome dijelu knjige pod naslovom "Promjene u židovskoj populaciji u svijetu" autorica obrazlaže širi — svjetski kontekst postojanja židovske zajednice (posebne geopolitičke, povijesne, gospodarske i društvene uvjete koji su utjecali na promjene na regionalnoj kao i na globalnoj razini). Tu je prije svega riječ o demografskim promjenama u židovskoj populaciji dijaspore i Izraela, te osnovnim podacima o broju Židova u svijetu, u pojedinim zemljama i regijama. Zatim, govori se o prilikama i uvjetima nastanka prve židovske dijaspore i principima po kojima su organizirane židovske zajednice koje su omogućile održanje židovske religije, tradicije i identiteta tijekom dvije tisuće godina dijaspore. Prikazuje se i nastanak židovskih zajednica na istoku Europe, uz pregled židovske dijaspore nakon razaranja Jeruzalema i hrama, sudbina aškenaske zajednice na istoku, kao i razvoj sefardskih zajednica nakon progona iz Portugala i Španjolske u 15. stoljeću, posljedice pogroma i holokausta, raspršivanje europske židovske zajednice na sve ostale kontinente, sudbina Židova u komunističkim zemljama, te kako su različiti uvjeti života u pojedinim sredinama doveli do stvaranja različitih židovskih identiteta. Posebna se pozornost posvetila Židovima u velikim multinacionalnim državama (Habsburško carstvo), nastanku i značenju cionizma. Zasebna se poglavlja bave Židovima u Americi, u Africi nakon stvaranja Izraela, u zemljama u tranziciji, a razmatra se i identitet Židova u "Europi bez granica".

Budući da je knjiga dvojezična (svako je poglavlje prevedeno na engleski jezik, doduše u skraćenoj verziji), naći će čitatelje i izvan Hrvatske, vjerujemo ne samo među zainteresiranim istraživačima židovske prošlosti, kulture, identiteta ili sudbine nego i među brojnim Židovima i njihovim potomcima koji su nekada bili utkani u život i kulturu Hrvatske — bili oni slavni ili potpuno anonimni pripadnici židovskog naroda — koji su ostavili dovoljno markantne tragove da ih je moguće čitati i danas.

Jadranka GRBIĆ

Artes populares, 16-17, vol. 1; vol. 2 : **Folk narrative and cultural identity**, 9th Congress of the International Society for Folk-Narative Research, Budapest, 10-17.6.1989, Budapest 1995., 451 str. ; str. 452-870.

Mađarski folkloristički godišnjak *Artes Populares* 16-17 u dva opsežna sveska (870 stranica) sa šestogodišnjom distancom, donosi stotinjak referata sudionika devetog kongresa društva proučavatelja folklornog pripovijedanja (ISFNR) održanog u Budimpešti pri Sveučilištu Loránd Eötvös. Na čelu ovog uglednog društva bili su Kurt Ranke (osnivač i dugogodišnji predsjednik) i Lauri Honko, a sadašnji je predsjednik norveški

folklorist Reimund Kvideland. Kao što ističe glavni urednik ove publikacije, Vilmos Voigt, namjera je mađarskog organizatora bila da se objave sva izlaganja ovog, uistinu svjetskog kongresa. Međutim nedostatak je novčanih sredstava postao glavnim razlogom višegodišnje nemogućnosti okončanja ovog izdavačkog projekta koji je, na posljetku, "spasila" zaklada Soros. S druge strane, treba naglasiti da su ponajbolji prilozi sudionika ovog kongresa već objavljeni u časopisima kao što su *Fabula*, *Proverbium*, ARV